

CD-ROM BEMUTATÓ

Irodalmi lexikon, 1998.

Drótos László

Irodalmi lexikon [elektronikus dok.]. - Interaktív multimédia. - Budapest : Woodstone Interactive CD-ROM Fejlesztő és Kiadó Kft., 1998. - 1 db CD-ROM : szín. ; 12 cm. - (Magyar hypertextes lexikonsorozat)

Működési környezet: IBM PC, 486 DX processzor ; 16MB RAM ; Windows 3.1 vagy Windows 95 ill. NT.; 15 MB HDD terület ; 4x CD-ROM meghajtó ; egér. - Főcím a címképernyőről - Elérhető nyomtatott formában is: Benedek Marcell (szerk.): Irodalmi lexikon, 1927. 6.500.- Ft

1. Tesztelési környezet

166 Mhz Pentium, 16 MB RAM, 24x CD-ROM olvasó, magyar Win'95

2. Általános értékelés

Ízlésesen megtervezett kiadvány, de a forma többet ígér, mint a tényleges tartalom. Egy régi kiadású

magyar- és világirodalmi lexikon digitális változata, teljes szövegű és faksimile formátumban egyaránt. Egyszerű kezelőfelület, rendkívül korlátozott lehetőségekkel és több kifejezetten kellemetlen tulajdonsággal. Mivel a lexikon szerkesztése kb. 1926-ban lezárult, ezért inkább csak az irodalomtörténet iránt érdeklődőknek érdekes és nem kézikönyvként a családi könyvtárba, ahogy a készítői reklámozzák. Hasznos lehet közkönyvtárakban is, bár az ára és a szükséges számítógépes teljesítmény elég magas az értékéhez képest, és nem nyújtja azokat a rugalmas keresési funkciókat, melyek egy teljes szövegű CD-ROM-nál elvárhatók lennének.

3. Számítástechnikai értékelés

A kezelőfelület a Toolbook szoftverrel készült, egy meglehetősen régi és lomha multimédia fejlesztőeszközzel, ami nem igazán illik bele a mai Windows felületekbe, az azoknál megszokottól eltérő

megoldásokat használ. A CD Windows 3.1 és Win'95 környezetben egyaránt működik, 640x480-as felbontásra, 256 színnel, „small font” beállításal tervezték. Ettől jobb felbontású képernyőn is használható természetesen, de sajnos csak ugyanilyen méretű ablakban. A teljes szövegben való kereséshez nem árt egy gyors CD-ROM olvasó.

A dobozon levő tájékoztató szerint az installáláshoz a TELEPIT.EXE elindítása szükséges, de csak egy SETUP.EXE van a lemezen, ezt kell valójában futtatni. (Automatikus indítófájl sincs Win'95/NT környezethez.) A telepítőprogram semmit nem kérdez, csak felmásolja a kezelőprogram ikonját egy WOODSTON nevű directory alá a főkönyvtárba és létrehoz egy programcsoportot, illetve beteszi azt a Start menü Programok menüpontjába (más Woodstone kiadványokhoz hasonlóan). Dicséretes, hogy nem pazarolja a merevlemez területet egyéb állományok felmásolásával (bár a doboz felirata szerint állítólag 15 Mbyte(!) szabad hely kell hozzá a Winchesteren), de ugyanakkor jó volna, ha a szöveget tartalmazó 650 kbyte-os fájlt opcionálisan mégiscsak a gyorsabb merevlemezre lehetne másolni, mert a teljes szövegben való keresés szekvenciálisan történik, ami igen lassú. Egyébként egy, az összes szót tartalmazó index-állománynak bőven lett volna hely a CD-n a gyors kereséshez, mivel csak a lemez harmada van tele. A rengeteg szabad helyből jutott volna a digitalizált képként tárolt oldalak felbontásának növelésére is, mert ezek minősége éppen a képernyőn való olvashatóság határán van, nyomtatni pedig nem érdemes és nem is lehet őket.

A kezelőprogram meglehetősen lassú már induláskor is, és ha türelmünket veszve véletlenül még egyszer elindítjuk, akkor az teljes összeomláshoz vezethet, a Windows újraindítása nélkül nem lehet többet futtatni. Egyébként is rosszul illeszkedik a Windows környezetbe: az ablakok nem méretezhe-

tők át (ez a szkennelt oldalaknál rendkívül kellemtelen), a Win'95 Tálca sora eltűnik (így egy járatanabb felhasználó nem tud más ablakra, programra átváltani), számos funkció csak egérrel működik, billentyűzetről nem (pl. nem lehet lapozni a PgDn gombbal!), kereséskor az összes erőforrást lefoglalja és le sem lehet állítani (egy nem létező betűcsoportra való keresés akár egy fél óra is használhatatlanná teszi a gépet!). Induláskor néha hibásak a színek vagy nem jelenik meg a címszavak listája és csak egy üres keretet látunk. Ilyenkor csak az – esetleg többszöri – újraindítás segít. Hálózaton át, megosztott CD-ROM meghajtóról, vagy merevlemezre másolva, CD-szerverről nem sikerült használni, mert olvasási hibát jelez, amint egy szócikket megnyitunk, majd pedig azonnal elszáll a program.

4. A kezelőfelület értékelése

A program a címszavak listájának elejével indul, mely alatt 7 darab - elég ötletes - ikon jelenti a teljes kezelőfelületet. A külalak mindenütt igényes: szépen megrajzolt keretek, nem zavaró háttér, jól olvasható szövegek. A CD ismertetője ugyan egy „hypertextes lexikonsorozat” egyik tagjának titulálja a kiadványt, de valójában csak a címszavak listája és a szócikkek, illetve a gépelt szöveg és a szkennelt oldalak képei között lehet kapcsolgatni, belső hiperlinkek egyáltalán nincsenek, még az egyértelmű „lásd még” típusú utalásoknál sem, ami alapvető hiba és hiányosság egy számítógépes lexikonnál. A nagyobb szócikkek több szakaszra vannak tördelve (pl. az „Olasz irodalom” 24 darabra), de még ezek sincsenek összekötve egymással, mindig vissza kell menni a címszavak listájára a következő szakasz elolvasásához. Ráadásul az ügyetlen sorszámozás miatt az 1. rész után a 10., a 2. után pedig a 20. jön.

A sorrenddel egyébként is nagy baj van ennél a kiadványnál: a számítógépes változatban a címszavak sorrendje sok helyen eltérő a nyomtatott lexi-

konhoz képest (pl. a „8 órai újság” címszó az egyiknél a lista elején, az „A” betű előtt, a másikonál viszont az „Ny” betű alatt található). Ez megnehezíti a szöveges verzió összevetését a faksimile oldalakkal, és a használati utasítás külön is felhívja a figyelmet arra a hibajelenségre, hogy nem mindig az éppen nézett szócikkhez tartozó szkennelt képrészlet jelenik meg. Ilyenkor lapozgatással és tologatással kell megkeresni a megfelelő oldalrészt. A szöveg és a kép közötti kapcsolat visszafelé pedig egyáltalán nem működik: egy szkennelt oldalról nem lehet átkapcsolni a hozzá tartozó szöveges változatra, helyette az utolsóknak megnézett szócikk jelenik meg ismét. A gépelt szövegből egyébként minden specialitás hiányzik (ábrák és arcképek, speciális jelek és különleges ékezetes betűk, az egyes szócikkek íróinak neve stb.), ezek csak az eredeti oldal megtekintésével nézhetők meg, így elég sokat kell váltogatni a kétféle nézőpont között. Önmagában jó ötlet volna egy ilyen régi lexikonnál a szöveges és a faksimile változat egyetlen lemezen való közreadása, ha hibátlanul lenne összekapcsolva a kétő oda-vissza, és a kiadvány tervezői mindkét változat előnyeit kihasználnák: a szövegesnél gyors és komplex keresés, valamint hiperlinkek, a faksimile verzióknál pedig nyomtatásra is alkalmas jó képminőség és a képernyőn való rugalmas nagyíthatóság. Ennél a CD-ROM-nál viszont a készítőknél mindezekről elfelejtkeztek, így csak a hátrányok maradtak.

Külön bekezdést igényel az ékezetes betűk problémája. A leírás is említi, hogy az „ő” betűkkel bajok lehetnek, esetleg az Alt gomb lenyomásával kell a megfelelő ASCII kódot beütni. Nyomtatáskor így is hullámos „ő” és kalapos „ű” jelent meg a teszteléshez használt lézernyomtatón, mely egyébként hibátlanul nyomtatja az ékezeteket más Windows programokból. A címlistában való gyors mozgáshoz elegendő a keresett szó első néhány karakterét beütni, de az ékezetes betűknél (az „á” kivételével) szinte

mindig megakad a keresés: így pl. „József Attila” a „J” betűtől elindulva, hosszas lapozás után található csak meg. Az ékezetes betűket a program az abc végére rendezi, vagyis „Áprily Lajos” „Zrínyi Miklós” után keresendő. (Ez egy irodalmi lexikonnál csúnya szépséghiba!)

Mivel a címszavak listájában csak a vezetéknevek szerepelnek, így az azonos nevű szerzőket (pl. „Katoná” vagy „Tóth”) végig kell kattintgatni, hogy megtaláljuk a keresett személyt (kivéve, amikor tévedésből a keresett név is benne maradt a listában: pl. Iffland). A címszólistát egyébként sem ártott volna átnézni, van benne néhány bosszantó hiba (pl. „irodalom” szerepel az „Ír irodalom” helyett).

A keresés az indexfájl hiánya miatt nagyon lassú, a program nem jelzi a találatok számát és azt sem, hogy hol tart a keresés. Keresni csak előre felé, csak a teljes szócikkben és csak egymás után levő betűcsoportokra lehet, semmilyen kifinomultabb lehetőség nincs, ami meglehetősen furcsa egy teljes szövegű kiadványnál. (Mivel a szócikkek egy egyszerű szövegfájlban vannak, azért a gyakorlottabb felhasználó egy szövegszerkesztővel gyorsabb és bonyolultabb kereséseket is végezhetne, csak sajnos ebben az állományban pont a szócikkek címe nincs benne!) Ugyanaz a beviteli mező szolgál a címszavak listájában való ugráláshoz és a teljes szövegben való kereséshez, ami meglehetősen zavaró tud lenni, és ráadásul nem törlődik magától egy új szó beírásakor, hanem az előző kérdést kézzel kell visszatorolni.

A telepítőhöz hasonlóan a kezelőprogramban sem lehet semmit beállítani: a betűtípus és -méret, a nyomtatásnál az oldal jellemzői, a szkennelt oldalaknál a nagyítás mértéke stb. mind nem módosíthatók. A használati utasítás ugyan magyaráz valamit a program indításakor megadható paramétereiről, amelyekkel az esetleges hibajelenségek is ki-

küszöbölhető, de hogy mik ezek a paraméterek, arról hallgat. A leírás mellesleg azt is állítja, hogy a címszavakra duplán kell kattintani a szócikkek megtekintéséhez. Ezzel szemben egyetlen kattintás kell csak, mert a második azonnal visszavált a címszó-listára. A vágólap sem a dokumentációban leírt módon működik: csak a teljes aktuális szócikket lehet kimásolni, szövegrészek kijelölésére nincs lehetőség.

5. A dokumentáció értékelése

A CD-hez díszes dobozt adnak (némi reklámszöveggel, a kiadó elérési címeivel és a minimális hardverigénnyel), továbbá egy 2.5 Mbyte-os, Word 6.0 formátumú „termékismertetőt” (újabb reklámszövegekkel), egy rövid, Write formátumú „használati útmutatót” (általános tudnivalókkal, elsősorban a Windows használatáról). A lemez tokjában nincs tájékoztató füzet vagy borító lap. Ugyancsak nincs „segítség” funkció a programon belül. Viszont a lemez felületén is feltüntették a kiadó elérhetőségét (postacím, fax és telefonszám), ami dicséretes.

A használati útmutató sűrű bocsánatkérésekkel indul: lassú programfutás, esetleges olvasási hibák, gyenge képminőség, speciális karakterek hiánya, gépelési hibák stb. A szöveg stílusa egy általános iskolás fogalmazási készségére utal, nem méltó egy ilyen jellegű kiadványhoz. Tele van helyesírási hibákkal, magyartalanságokkal, szakzsargonnal (pl. „duplán klikkel”, „scannelve”, „lebegőhelp”). Általános tanácsokat ad csak, mert nemcsak ehhez a kiadványhoz készült, így a specifikus tudnivalók nincsenek benne (pl. hogy mi is van ezen a lemezen valójában?). Az esetleges hibajelenségekkel elhárításával egyáltalán nem foglalkozik, minden ilyen esetben a kiadó megkeresését javasolja.

6. Tartalmi értékelés

Hogy mi van a lemezen, az kívülről pontosan nem állapítható meg, a dobozon csak egy félmondat

utal rá, hogy egy Benedek Marcell által szerkesztett lexikon digitális kiadásáról van szó, de az eredeti mű megjelenési idejét mindenhol gondosan „elfelejtették” feltüntetni. A magyar lexikon-történetben járatlan vásárló így zsákbamacskát vesz, és csak akkor kezd gyanakodni, amikor hiába keresi a lemezen Illyés Gyulát, Radnóti Miklóst, vagy Hemingwayt. Csupán némi utánajárással és ügyeskedéssel deríthető ki, hogy a CD-n a Győző Andor által 1927-ben kiadott Irodalmi Lexikon van, mely nyomtatva 1224 oldal és kb. 7,800 címszót tartalmaz, s amelybe olyan jeles szerzők is írtak szócikkeket, mint például Babits Mihály vagy Germanus Gyula. További apró trükk a vásárlók bizonytalanságának növelésére, hogy a csomagoló dobozon fényképpel szereplő József Attila életrajzát valami más kiadványból pótlólag rátették erre a lemezre a készítők, így annak az 1937-ben bekövetkezett halála is szerepel ebben az 1926 körül lezárt lexikonban. (Természetesen J. A. szócikkéhez nincs is faksimile kép, helyette egy hajszál(?) rajza jelenik meg, és ha itt továbblapoz az ember, további érdekes képeket láthat.) A szócikkekben viszonylag kevés komolyabb íráshibát lehet felfedezni első pillantásra, a gyanús részek pedig szerencsére megnézhetőek az adott oldal digitalizált képén.

Egy ilyen régi lexikonnak inkább irodalomtörténeti értéke van, rengeteg azóta elfeledett név és fogalom található rajta, amelyek elsősorban a kutatóknak lehetnek érdekesek.

7. Javaslatok

A szöveg digitalizálásába és korrektúrázásába fektetett munka megérdemelné, hogy egy rugalmasabb kezelőfelülettel a jelenleginél sokkal használhatóbb legyen ez a kiadvány. Egy új, HTML- vagy XML-alapú kiadás lehetővé tenné, hogy ne csak Windows gépeken lehessen használni ezt a lexikont; akár távolról, hálózatról is elérhető legyen; s tetszőleges ablak- és betűmérettel tudja a felhasználó

ló a képeket és a szövegeket nézegetni. A számítógépes lexikonok igazi előnyét a belső hipertext kapcsolatok, valamint a kifinomult és gyors keresési lehetőségek jelentik, ezeket mindenképpen be kellene építeni ebbe a kiadványba, hogy a lemezen levő információhalmaz minél jobban hasznosulhasson. Mivel a CD-n még bőven van hely, ezért érdemes

volna a szkennelt oldalak képét jobb felbontásban feltenni és biztosítani ezeknél is a nyomtatás valamint a vágólapra másolás lehetőségét. S végül: az eredeti mű színvonalához méltó stílusú dokumentációt kellene hozzá készíteni, és a csomagoláson meg a kezdőképernyőn tisztességesen feltüntetni a lexikon készítőinek nevét és lezárásának dátumát.

A Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatási Szabványosítási Bizottság bejelentette, hogy elkészült az elektronikus dokumentumok bibliográfiai leírásának szabályzata, melynek első változata megtekinthető az OSZK honlapján (www.oszk.hu) az Újdonságok menüben "Elektronikus dokumentumok bibliográfiai leírása, RTF formátum 312k" címen. Közvetlenül elérhető: <http://www.oszk.hu/szoveges/ujdontasag/eldok.rtf> címen.

A szabályzat alapjául az IFLA munkacsoportja által kidolgozott ISBD(ER) (International Standard Bibliographic Description for Electronic Resources c. kiadvány szolgált. További felvilágosítás: berk@oszk.hu és ivarga@oszk.hu

Megállapodást írt alá az Országos Széchényi Könyvtár és a Nádasy Alapítvány 1999 decemberében. A Nádasy család mai tagjai a család könyvtárából a nemzeti közgyűjteményekbe került köteteket a magyar nemzetnek ajándékozták. Megállapodtak az OSZK-val arról, hogy a könyvtár kiadja a Főlépéldány Központ raktárában lévő, a nádasládányi könyvtárból származó köteteket, s a Nádasy Akadémia székhelyének elkészülte után, ott elhelyez állományában lévő köteteket. A Nádasy alapítvány segíti az Országos Széchényi Könyvtárat a nyugati emigrációban keletkezett, illetve megőrzött nemzeti kulturális értékek és a hungarikumok felkutatásában, összegyűjtésében.